

PREEK BIJ DE GEDACHTENISVIERING voor PETER-HANS KOLVENBACH

door Pater Hans van Leeuwen SJ

Nijmegen, 7 Januari 2017

Begin 1983 kreeg de Sociëteit van Jezus van de Paus toestemming om nog datzelfde jaar een Algemene Congregatie bijeen te roepen en een nieuwe Algemene Overste als opvolger van pater Arrupe te kiezen: dat was een hele opluchting. Na de 32^e Algemene Congregatie in 1974-1975 was de spanning tussen de Sociëteit en de leiding van de Kerk gegroeid en tot een climax gekomen toen pater Arrupe, door zijn fysieke toestand daartoe gedwongen, wilde aftreden en een voorlopige vervanger aanwees, en deze door de Paus niet werd aanvaard. De Paus stelde zelf iemand aan om de Sociëteit leiding te geven en haar voor te bereiden op een Algemene Congregatie en de keuze van een nieuwe Generaal.

Het groene licht daarvoor was dus een opluchting, maar de situatie bleef precair. De vragen die de Paus aan de Sociëteit gesteld had verstonden wij als: Waar staan jullie? Kan ik op jullie rekenen? Wat voor kracht zijn jullie in de Kerk? De 33^e Algemene Congregatie en een nieuwe Generaal zouden met die vragen moeten omgaan en er een antwoord op moeten geven. De verhoudingen zouden hersteld moeten worden. Aan dat profiel zou de nieuwe Generaal moeten beantwoorden.

Het was een grote verrassing en vreugde, dat de Nederlander Peter-Hans Kolvenbach al in de eerste ronde een voldoende meerderheid behaalde: een teken van eenheid, dat des te welkomer was na alle beroeringen van de jaren daarvoor. Een verrassing was het wel. Peter-Hans had nooit aan de weg getimmerd. Twee jaar eerder was hij door pater Arrupe naar Rome geroepen om Rector van het Orientale te worden. Maar voor de meesten was hij een onbekende. Toen zijn naam tijdens de voorbereiding van de keuze de ronde begon te doen, was hij voor velen de 'mystery man', zoals de Amerikaanse medebroeders hem noemden.

Wie was Peter-Hans Kolvenbach? Vooral de Franse jezuïeten hadden daarop een antwoord. Zij hadden meegemaakt, hoe Peter-Hans als vice-provinciaal van het Nabije Oosten in uiterst moeilijke omstandigheden op religieus en politiek vlak leiding had gegeven aan zijn medebroeders en aan de kerkelijke situatie. Hoe hij daar met spanningen was omgegaan, als verbindingsman tegenstellingen overbruggend, diplomatiek maar ook met een groot invoelingsvermogen voor de eigenheid van ieder en van iedere groepering. Naar iemand met die gaven was de Sociëteit op zoek en de Geest leidde de Algemene Congregatie naar Peter-Hans Kolvenbach.

Hij zal de geschiedenis ingaan en wij zullen ons hem herinneren als degene die de verhouding tussen Sociëteit en Kerk weer op het goede spoor heeft gebracht en genormaliseerd. Dat was niet alleen een diplomatieke prestatie, al was dat zeker ook. Ik zou daar doorheen willen kijken. Wat hij ons heeft voorgeleefd, de weg die hij zijn medebroeders aangaf als de enig begaanbare, laat zich samenvatten in twee elementen waarop hij steeds weer terugkwam: creatieve trouw en discreta caritas, liefdevol onderscheiden.

Creatieve trouw omschreef hij als volgt: "We zijn in de terugkeer naar onze wortels op zoek naar een nieuw beginpunt, een trouw aan de ervaring van Ignatius, die tegelijk creatief is..... We voelen aan, dat het werk van vernieuwing en aanpassing

aan de moderne cultuur onvoldoende is, dat we radicaler moeten zijn, zowel in de trouwe terugkeer naar onze wortels als in de zorg en aandacht die we geven aan de uitdagingen van dit moment, en aan alles wat dat van ons vraagt wat betreft het beleven, hier en nu, van de ervaring van onze stichter Ignatius.”

Peter-Hans was ervan overtuigd dat voor Ignatius het fundament van de Sociëteit niet is een regel of een leer, of een organisatie, maar een bron van levend water - aqua viva – die in het onderscheiden van de geesten, steeds weer opnieuw opborrelt, verfrissend en levensvernieuwend, voor een grotere dienst van God en zijn Rijk van Liefde. En dat je van die bron alleen maar kunt leven, als je in relatie blijft met onze Heer, wiens levensgezel we willen zijn.

Hij geloofde ten diepste in dialoog en samenwerking en was dankbaar te leven in een maatschappij die veelkleurig is in meerdere opzichten. Tegelijk moeten we volgens hem onder ogen zien dat we niets kunnen bijdragen aan die maatschappij of aan die dialoog, als we onszelf niet eerst toestaan om trouw het Ignatiaans charisma in ons op te nemen. Niet door het mechanisch te herhalen, maar door het hier en nu te herscheppen in dienst van de Kerk en van de wereld.

“Trouw – zo zei hij in 2000 in Loyola tegen de daar verzamelde provinciaals – bestaat daarin, dat men loopt op Gods tempo, dag na dag, met voldoende zicht gewonnen uit onderscheiding om vooruit te blijven gaan, en voldoende flexibiliteit om van weg te veranderen, als de zachte adem van de Geest ons leidt waarheen en zoals Hij wil.”

Trouw, creatieve trouw, was de concrete weg die Peter-Hans ging, en het was zijn krachtbron. Creatieve trouw maakte hem tot wie hij was en zij stelde hem in staat om zijn moeilijke opdracht te vervullen. Een inzicht waar hij zich niet vanaf liet brengen. Dat hem verrijkte en maakte tot de mens en de voorganger die hij was. Een inzicht dat hij had verworven en dat hij doorgaf, aan ons. Het was zijn schat en maakte hem tot een vriend van God. Een ware gezelschap van Jezus.

En dan: onderscheiden. De creatieve trouw was voor Peter-Hans onafscheidelijk verbonden met onderscheiding. Eerder dan een diplomaat was hij iemand die onderscheidend leefde en te werk ging. Niet als een rationeel afwegen van argumenten, maar als een waarachtige ‘discreta caritas’, een liefdevol onderscheiden, onderscheiden niet met je hoofd maar met je hart: een onderscheiding weten te maken tussen alle geesten waarmee we te maken krijgen op de weg naar een dienst van God uit liefde; een liefde die gezuiverd is van iedere ongeordende neiging, van alle overdrijving of ondoordachte haast. Peter-Hans noemde het ook ‘prudente liefde’.

Een dergelijke discretie ligt dicht bij bedachtzaamheid. Ik denk dat Peter-Hans een bedachtzaam mens was. Voor sommigen is hij een ‘mystery man’ gebleven. Liever nog zou ik het waakzaamheid noemen: gevoelig voor de tekenen van de tijd, de signalen van de Geest. Een mens zijn die te verrassen is door de aanraking van de Geest, maar zich niet laat verrassen door een onverwachte komst van de Heer.

Het is het samengaan van creatieve trouw en liefdevol onderscheiden, van trouw die nieuwe wegen zoekt en waakzame liefde, die Peter-Hans Kolvenbach hebben

gemaakt tot de man die hij was. Zo was hij in staat om op een historisch moment in de geschiedenis van de Sociëteit juist datgene te doen en te zijn wat nodig was.